

Center for International Private Enterprise

Biznesin elektrik təchizatı şəbəkələrinə qoşulma imkanlarının və Azərbaycanın “Doing Business”də reytinqinin yaxşılaşdırılması

Müəllif: Fuad Əkbərov

Mentor: Qalib Toğrul

Bakı, 20 fevral 2019

DOING BUSINESS 2019

Training for Reform

“Doing Business” elektrik enerjisinə qoşulma indeksi 4 əsas indikator üzrə qiymətləndirmə nəticələrinə əsaslanır

Elektrik enerjisi ilə təmin olunmaq üçün müraciətin edilməsindən yekun tamamlama və müqavilənin imzalanmasına qədər olan dövrdəki prosedurların sayı;

Elektrik xəttinə qoşulmaq üçün tələb olunan müddət (gün);

Qoşulma xərcləri (adambaşına düşən milli gəlirə faizlə nisbəti);

Elektrik kəsintisi müddətləri və onların monitorinqinin aparılması, bu halların minimuma endirilməsi üçün hüquqi mexanizmlər və tariflərin şəffaflığı.

“Doing Business” hesabatında Azərbaycanın 2016-2019-cu illərdə ümumi reytingi və Elektrik xəttinə qoşulma üzrə nəticələri

İllər	Biznesin aparılması (reyting)	Elektrik xəttinə qoşulma (reyting)	Prosedurların Sayı (ədəd)	Vaxt (təqvim günü)	Xərc (adambaşına düşən milli gəlirə nisbətə)	Təchizatın keyfiyyəti və tariflərin şəffaflığı (indeks)
2016	63	110	7	87	103.6%	4
2017	65	105	7	69	150.0 %	4
2018	57	102	7	69	141.4 %	5
2019	25	74	7	41	140.4 %	7

Azərbaycanda elektrik təchizatına qoşulma prosedurları (2019-cu il)

Məsul qurum və prosedurlar

1. Məsul qurum: “ASAN Kommunal”

Müştəri elektrik xəttinə qoşulmaq üçün “ASAN Kommunal”a müraciət edir və lazımı sənədləri təqdim edir.

2. Məsul qurum: “Azərişiq” ASC

“Azərişiq” ASC-nin şəbəkə mühəndisi texniki şərtləri hazırlamaq və optimal marşrutu təyin etmək üçün sahəyə baxış keçirir. Sahəyə baxış zamanı müştəri tərəfdən nümayəndənin iştirakı vacibdir.

3. Məsul qurum: “Azərişiq” ASC

“Azərişiq” ASC hazırlanmış texniki şərtə əsasən elektrik xəttinin layihəsini hazırlayır.

4. Məsul qurum: Yerli icra hakimiyyəti və Daxili İşlər Nazirliyi (DİN)

“ASAN Kommunal” qazıntı işlərinin aparılması üçün müvafiq orqanlardan lazımı

Müddət
(gün)

Xərc (AZN)

12

1

11

2

Azərbaycanda elektrik təchizatına qoşulma prosedurları (2019-cu il)

Məsul qurum və prosedurlar

icazələri alır (NRYTN, BŞİH və s). Buna baxmayaraq, müştəri də öz növbəsində qazıntı işlərinin başlaması ilə əlaqədar yerli icra hakimiyyətinə və DİN-i məlumatlandırmalıdır.

5. Məsul qurum: Elektrik şirkəti

Elektrik xəttinin çəkilməsi üçün müştəri lisenziyalı elektrik şirkəti ilə işlərin görülməsi üçün müqavilə bağlayır.

6. Məsul qurum: Energetika Nazirliyinin Dövlət Enerji Nəzarəti İdarəsi

Xəttin çəkilmə işləri yekunlaşandan sonra Energetika Nazirliyinin Dövlət Enerji Nəzarəti İdarəsi tərəfindən işlərin texniki şərtlərə uyğunluğunu yoxlamaq məqsədilə son inspeksiya aparılır və icazə sənədi verilir.

7. Məsul qurum: “Azərişiq” ASC

Müştəri icazə sənədini elektrik paylayıcı orqana (“Azərişiq” ASC) təqdim edir və elektrik təchizatı müqaviləsi imzalanır. İşlər yekunlaşdıqdan sonra müştəri elektrik şəbəkəsinə qoşulur və elektrik verilişi təmin edilir.

Müddət
(gün)

Xərc (AZN)

7

9,562.5

2

7

**Son
islahatlardan
sonra
elektrik
təchizatı
şəbəkəsinə
qoşulma
ardıcılığı**

**Doing Business 2019-da
nəzərə alınmayan
islahatlar**

Sahibkarların tikinti obyektlərinin enerji təchizatı şəbəkəsinə 24 gün müddətində qoşulmasına görə qoşulma haqqının məbləği

 Güc	 Qoşulma haqqının məbləği (manatla)		
	K/T təyinatlı obyektlər üçün 	sənaye təyinatlı obyektlər üçün 	ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət obyektləri üçün
125 kVt-dan 150 kVt-dək (150 kVt-da daxil olmaqla)	21240 +125 kVt-dan əlavə, hər bir kVt güc x 72	23600 +125 kVt-dan əlavə, hər bir kVt güc x 80	28320 +125 kVt-dan əlavə, hər bir kVt güc x 96

“Doing Business” in metodologiyası əsasında Azərbaycanada elektrik enerjisinə qoşulma xərcinin hesablanması

Güc 	 Qoşulma haqqının məbləği (manatla)		
	kənd təsərrüfatı təyinatlı obyektlər üçün 	sənaye təyinatlı obyektlər üçün 	ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət obyektləri üçün
140 kVt	1. $(21240+(140-125)\times 72)/1.18=18,915.3$ 2. $18,915.3/6,928\times 100=\underline{273\%}$	1. $(23600+(140-125)\times 80)/1.18=21,017.0$ 2. $21,017.0/6,928\times 100=\underline{303.4\%}$	1. $(28320+(140-125)\times 96)/1.18=25,220.3$ 2. $25,220.3/6,928\times 100=\underline{364.0\%}$

“Doing Business - 2020” hesabatında Azərbaycanın Elektrik xəttinə qoşulma indikatoru üzrə nəticələrinin proqnozu

İllər	Elektrik xəttinə qoşulma (reyting)	Prosedurların Sayı (ədəd)	Vaxt (təqvim günü)	Xərc (adambaşına düşən milli gəlirə nisbətə)	Təchizatın keyfiyyəti və tariflərin şəffaflığı (indeks)
2019	74	7	41	140.4 %	7
2020	15-25	2	24	<u>303.4%</u>	5

SİYASƏT TƏKLİFLƏRİ

Birinci siyasət təklifi: Gücü 150 kVt-a qədər elektrikə qoşulma ilə bağlı sahibkarların xərclərinin dövlət tərəfindən qarşılanması

Üstünlükləri:

- **Birincisi**, hazırda qüvvədə olan tariflərdə sahibkarların elektrik təchizatına qoşulma mənbəyi ilə sahibkarın obyektindəki məsafənin uzunluğu, tikinti obyektinə elektrik enerjisi (gücü) verilməsi üçün seçilən trassanın (yolun) əhəmiyyətlik dərəcəsi kimi 2 vacib amil nəzərə alınmır. Bu da sahibkarlara münasibətdə dələt prinsipinin pozulmasıdır.
- **İkincisi**, elektrikə qoşulmanın sadələşdirilməsilə bağlı son islahatlardan sonra vahid tariflərin müəyyən edilməsi nəticəsində sahibkarların rəsmi xərcləri əhəmiyyətli şəkildə artıb. Əgər sonuncu “Doing Business” hesabatında bu göstərici 140.4 % idisə, “Doing Business”in metodologiyasına uyğun tərtib etdiyimiz düsturlar əsasında hesablamamıza görə, dəyişiklikdən sonra xərclər ən azı 2 dəfə artaraq 295%-ə çatıb. Sahibkarların xərclərinin artması Azərbaycanın növbəti “Doing Business” hesabatının müvafiq altreytinqində, az da olsa, geriləməsinə səbəb ola bilər.

Çatışmazlıqları:

- Qiymətləndirmə zamanı əhəmiyyətlik dərəcəsinin az olması;
- Ssiyasət təklifinin reallaşması dövlət xərclərinin artmasına səbəb olacaq;

Elektrikə qoşulma ilə bağlı vahid tariflərin qəbulundan elə də çox müddət keçməyib və bu qərarın verilməsi tərəfdarları öz mövqelərini sahibkarların qeyri-rəsmi xərclərinin azaldılması ilə əsaslandırırıblar;

- Hökumətdə əks arqument gətirə bilər ki, 2018-cu ildə bu sahədə aparılan digər islahatlar (prosedurların sayının, müddətinin azaldılması) xərclərin artmasının neqativ təsirini kompensasiya edəcək.

SIYASƏT TƏKLİFLƏRİ

İkinci siyasət təklifi: SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) sisteminin bütün enerji sektorunu əhatə etməsi prosesinin sürətləndirilməsi

► Üstünlükləri:

- Bu sistem vasitəsi ilə şəbəkənin elektrik avadanlıqlarına nəzarət və onları idarə etmək, təcili əməliyyat çevrilmələri həyata keçirmək, elektrik hadisələrini təhlil və analiz etmək, ölçülər aparmaq, hesabatlar hazırlamaq mümkündür. Sistemə qoşulan yarımstansiyaların hər hansı birində enerji itkisi və ya qəza baş verərsə, ani olaraq həmin hadisə birbaşa xüsusi həyəcan signalı ilə Mərkəzi Dispetçer Xidmətinə ötürülür ki, bu da dispetçerin komputerinin displayində görünür. Növbətçi dispetçer dərhal qəzanın baş verdiyi elektrik avadanlığını təyin edə və qəzanın yaranma səbəbini araşdırma bilər ki, bu da qəzanın tez bir zamanda aradan qaldırılmasını imkan verir və istehlakçıların enerji təchizatında fasilə yaranmır.

► Çatışmazlıqları:

- “Azərenerji” və “Azərişiq” ASC bu siyasət təklifinin həyata keçməsində maraqlı olmaya bilər. Çünki siyasət təklifinin həyata keçirilməsi yalnız SCADA sisteminin hazırkı real əhatə dairəsinin və SAIDI və SAIFI indekslərinin hesablanması zamanı tələb olunan göstəricilərin reallığı nə dərəcədə əks etdirdiyinin müəyyən olunmasından sonra mümkündür.

SIYASƏT TƏKLİFLƏRİ

Üçüncü siyasət təklifi: Qanunvericilikdə kəsintilərə görə istehlakçılara kompensasiyanın və ya elektrik paylayıcısına cəzanın nəzərdə tutulması, tariflərin dəyişməsilə bağlı ən azı bir ay öncədən istehlakçıların xəbərdar edilməsi

► Üstünlükləri:

- Elektrik kəsintilərinə görə istehlakçılara kompensasiyanın və ya elektrik paylayıcısına cəzanın nəzərdə tutulması indikatoru üzrə Azərbaycan sonuncu qiymətləndirmə zamanı bal almayıb. Qanunvericiliyə müvafiq dəyişiklik edilsə, həm istehlakçıların (o cümlədən, sahibkarların) hüquqlarının qorunmasına, həm də bu yolla elektrik təchizatının keyfiyyətinin daha da artırılmasına nail oluna bilər ki, bu da, biznes və investisiya mühitinin əlverişliliyini təmin edir. Tariflərin dəyişməsinin ən azı bir ay öncədən elan olunması isə sahibkarları xərclərinin planlaşdırılmasında və dövriyyə vəsaitlərinin idarə olunmasında səmərəliliyi artırır. Hazırda qanunvericilikdə belə tələb olsa da, ona tam əməl olunmur

► Çatışmazlıqları:

- Elektrik istehsalı və paylanması şəbəkəsinin texniki baxımdan tam modernləşdirilmədiyi və avtomatik idarəetmə sistemlərinə inteqrasiya olunmadığı hazırkı şəraitdə təklifin həyata keçirilməsi istehlakçılara kompensasiyanın və ya elektrik paylayıcısına cəzanın verilməsi sahəsində kütləviliklə müşahidə oluna, sahibkarlar və elektrik təchizatçıları arasında məhkəmə mübahisələndirmələrinin artmasına rəvac verə və neqativ bir presedentin əsasını qoya bilər.

Nəticə və təkliflər

- ▶ Sahibkarlıq obyektlərinin elektrik təchizatın sisteminə qoşulması ilə bağlı xərclərin dövlət tərəfindən qarşılanması;
- ▶ Ölkənin enerji istehsalı və paylanması sisteminin tamamilə SCADA sisteminə tam inteqrasiyasının həyata keçirilməsi;
- ▶ “Azərenerji” ASC və “Azərişiq” ASC-nin fəaliyyətində şəffaflığın və hesabatlılığın artırılması məqsədilə dövlət qurumları üçün xüsusi hesabatlılıq standartlarının qəbul edilməsi;
- ▶ Elektrik enerjisi tariflərinin artırılması ilə bağlı ən azı bir ay öncədən istehlakçıların (sahibkar, əhali) məlumatlandırılması;
- ▶ Elektrik kəsintiləri ilə bağlı cavabdeh qurumların cərimələnməsi və istehlakçılara kompensasiyaların ödənilməsi mexanizminin formalaşdırılması.
- ▶ Elektrikə qoşulma ilə bağlı qanunvericilik aktlarında müddətlə bağlı ziddiyyət (20 gün, yoxsa 24 gün) aradan qaldırılsın.

TƏŞƏKKÜR EDİRİK!

